

CTITOR AL FILOLOGIEI ROMÂNEȘTI

ACAD. NICOLAE CORLĂTEANU

LA 100 DE ANI DE LA NAȘTERE

Doctor habilitat în filologie **Anatol EREMIA**
Institutul de Filologie al AȘM

Acad. Nicolae Corlăteanu face parte din pleiada marilor noștri înaintași, ctitor al filologiei românești din spațiul de la est de Prut. Savantul și-a consacrat plener viața științei și profesiei de pedagog, făurind opere de pionierat și de valoare științifică incontestabilă, lăsând urmașilor o bogată moștenire lingvistică și o adevărată comoară cultural-spirituală.

Nicolae Corlăteanu s-a născut în satul Caracui din jud. Lăpușna. Și-a făcut studiile în școlile din Caracui și Cărpineni și la Liceul „Alexandru Donici” din Chișinău. Aici i-a avut ca profesori pe renumiții pedagogi, proeminentele figuri basarabene: Eugenia Maleșevschi (desen, caligrafie), fostă elevă a pictorului I. Repin, cu școală de pictură în Franța; Nicolae Popovschi (istoria), absolvent al Universității din Kiev, autor de studii de istorie și filologie, publicist la zierele *Basarabia* și *Viața Basarabiei*; Leon T. Boga (geografie), licențiat al Universității din București, director al arhivelor din Chișinău, editor de documente istorice basarabene ș.a. Ca elev exemplar la învățătură a participat la concursurile de limbă și literatură, organizate de Societatea de științe istorice, filologie și folclor *Tinerimea română* din București.

În 1939 a absolvit Universitatea din Cernăuți, Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept. În anii de studenție a participat la cercetările de teren organizate sub conducerea Institutului Social, dirijat de prof. Dumitru Gusti, membru al Academiei Române.

La începutul carierei sale a fost practicant la Colegiul de avocați din Chișinău, apoi a activat în calitate de profesor de limbă și literatură la Școala feroviară din Ocnița (1940). În 1941 se refugiază cu familia în or. Balașov, reg. Saratov (Rusia), unde activează ca profesor de limbă germană la două școli din oraș. În același an este mobilizat în armată și trimis la munci agricole într-un colhoz și apoi ca muncitor de rând la o uzină militară din or. Nijni Taghil. În 1943, la solicitarea Ministerului Învățământului al RSSM, este eliberat și angajat în funcție de cercetător științific la Institutul Moldovenesc de Cercetări Științifice în domeniul Istoriei, Economiei, Limbii și Literaturii, evacuat pe atunci din Chișinău la Buguruslan, reg. Orenburg.

În 1944, revenit la Chișinău, continuă munca la

Academicianul Nicolae CORLĂTEANU
(14.05.1915 – 21.10.2005)

aceeași instituție științifică, apoi ca lector superior la Catedra de limbă și literatură a Universității de Stat din Moldova, unde activează timp de 42 de ani. Este șef interimar al acestei catedre (1946 – 1949), conferențiar și profesor universitar (pană în anul 1988). Pe lângă activitatea didactică, îndeplinește funcția de șef al Sectorului de limbă și literatură al Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a AȘ a URSS (1950 – 1958), director adjunct al acestui Institut (1958 – 1961), director al Institutului de Limbă și Literatură al AȘM (1961 – 1969), șef al Sectorului de gramatică al aceluiași Institut (1969 – 1990), cercetător științific principal la Institutul de Lingvistică al AȘM (1991 – 2005).

Diapazonul tematicii științifice abordate de savant este cât se poate de cuprinzător: istoria limbii și gramatica istorică, lexicologia și lexicografia, fonetica și fonologia, morfologia și sintaxa, romanistica și limbile romanice, derivatologia, sociolingvistica, cultivarea limbii, istoria filologiei. A semnat și lucrări în domeniul științei literare și folcloristicii, precum și eseuri publicistice și de bibliografie științifică. A publicat peste 800 de lucrări științifice și de popularizare a științei filologice, inclusiv 30 de monografii, broșuri, manuale, dicționare, îndrumări metodice.

Sunt de apreciat opiniile acad. Nicolae Corlăteanu în multe chestiuni de lingvistică. Formarea și dezvoltarea limbii române literare e una dintre problemele capitale ale științei lingvistice, cercetate de savant în profunzime și sub multiple aspecte. În viziunea acad. Nicolae Corlăteanu, trei surse principale au stat la baza constituirii și dezvoltării limbii române literare: a) limba vorbită pe întreg masivul românesc nord-danubiano-pontic: Moldova (inclusiv Basarabia), Muntenia, Oltenia, Transilvania, Bucovina; b) tradiția lingvistică și literară (cărțile vechi, cronicile etc.); c) operele scriitorilor clasici. La făurirea limbii literare au contribuit scriitorii și cărturarii din toate timpurile și de pe toate meleagurile populate de români [1].

Operele lingvistului Nicolae Corlăteanu au servit drept fundament teoretic și aplicativ-practic în tratarea multor probleme de actualitate stringentă, acestea referindu-se la statutul limbii române ca limbă oficială în Republica Moldova, ea fiind principalul mijloc de comunicare interetnică pe teritoriul republicii și factor primordial în procesul integrării și consolidării societății civile la est de Prut. În interpretarea savantului, limba română literară este expresia identității neamului românesc, factorul unificator al românilor de pretutindeni care ne unește pe noi, vorbitorii ei, oriunde ne-am găsi, la vest sau la est de Carpați, de la Tisa până la Nistru și dincolo de Nistru.

Trebuie remarcate ideile profunde ale autorului: „Limba noastră literară, limba lucrărilor literare și științifice, limba documentelor administrative etc. este ... una singură și se numește Limba Română, aceeași pentru toți românii (moldoveni, munteni, ardeleni, bucovineni, transnistreni), precum și pentru românii din Banatul sârbesc, din Bulgaria, Ucraina, Rusia, SUA etc. Limba Română este numele corect și adevărat al limbii noastre și ea trebuie să ne unească, să devină un izvor de bucurii pentru contemporani și pentru cei ce vor veni după noi”. Este crezul testamentar al omului de știință Nicolae Corlăteanu [2, 3].

Un rol de prim ordin în procesul de statornicire a limbii române literare este atribuit operelor scriitorilor clasici și contemporani. Aici sunt de amintit edițiile de carte și studiile: *Capitole din istoria limbii literare* (1980, în colaborare), *Schițe de istorie a limbii literare* (1980, în colaborare), *Româna literară în Republica Moldova: istorie și actualitate* (1995). În scopul propagării operelor literare ca principale surse de îmbogățire și perfecționare a limbii scrise, Nicolae Corlăteanu inițiază editarea micromonografiilor cu genericul *Scriitorii moldoveni în școală*.

Problemele istoriei limbii române, căile de dezvoltare și procesele evolutive ce țin de sistemul și structura limbii, sunt tratate la cel mai înalt nivel în monografiile și studiile apărute de-a lungul timpului: *Începutul scri-*

sului în limba română (1947), *Originea fondului lexical de bază* (1955), *Rolul factorilor sociali în dezvoltarea limbii* (1968), *Etape ale dezvoltării limbii literare* (1988), *Scrisul românesc: începuturile lui* (2000) etc. Studiul despre latina vulgară, editat în rusește la Moscova în 1974 (*Исследование народной латыни и ее отношений с романскими языками*) și reeditat în românește la Chișinău, în colaborare cu doctorul conferențiar Lidia Colesnic, a fost înalt apreciat de specialiști și rămâne până astăzi o operă de unicat în domeniu.

Nicolae Corlăteanu a fondat și a susținut editarea serialului de broșuri *Cultivarea limbii*. Articolele publicate în aceste broșuri elucidau probleme de lingvistică și de cultură generală, de scriere și rostire literară, de utilizare corectă a cuvintelor și expresiilor, îndemnau vorbitorii de rând să însușească normele limbii, participând astfel la salvarea și propășirea graiului matern. Aceleași probleme erau discutate și propagate în cadrul emisiunilor de radio și televiziune (*Cultivarea vorbirii, Grai matern, În lumea cuvintelor*), în rubricile permanente din reviste și ziare, fondate și susținute de lingvist.

În multe dintre studiile sale savantul ne atenționează asupra unor adevăruri de netăgăduit. Limba și etnia unui popor sunt entități veșnice, constante, intacte, independente față de dogmele ideologice și doctrinele politice. Statutul ontologic al limbii și specificul etnic al unei națiuni nu se schimbă de la o epocă la alta, de la o stare socială la alta, de la un regim politic la altul. Substituirea de termeni glotici și etnici nici ea nu se află la cheremul fiecăruia, la voia și poftele unor formațiuni politice sau partide, oricât de influente ar fi ele într-un moment dat. Românul a rămas român în toate timpurile și limba română a rămas în esența ei, ca sistem și structură, aceeași în toate vremurile, de la constituirea sa și până în zilele noastre. Limba nu cunoaște salturi în dezvoltarea sa, transformări de moment, neașteptate. Statutul limbii nu poate fi revizuit, după cum nu pot fi revizuite formulele și ecuațiile matematice, după cum nu poate fi restructurată compoziția chimică a substanțelor, fără a le schimba sau a le lipsi de proprietățile lor naturale. Nu a existat un popor român, cu o limbă de vechime milenară, până în 1812, altul după 1812 sau până în 1944 și altul după 1944.

Reputatul lingvist a optat pentru revizuirea articolului 13 din Constituție în conformitate cu adevărul științific, urmând a fi formulat în redacția: *Limba oficială a Republicii Moldova este limba română*. „Acest lucru nu afectează în niciun fel nici ambițiile, nici orgoliul cuiva, cu atât mai mult, independența și suveranitatea statală a Republicii Moldova. Reformularea cuvenită a articolului 13 din Constituție va servi drept cheazășie pentru însușirea unei limbi literare (scrise și orale) în formele cerute de normele respective cu toată terminologia științifică, tehnică, culturală, adecvată exigențelor contemporaneiității” – remarcă acad. Nicolae Corlăteanu [4].

Vin să întregească activitatea științifică a savantului lingvist studiile monografice din ultimii ani. Prestigioasa lucrare *Încadrarea lingvistică în realitățile europene* (2001) tratează probleme de mare actualitate pentru limba română de azi și anume înnoirea, îmbogățirea și desăvârșirea vocabularului general, îndeosebi, a terminologiei diferitor discipline științifice, tehnice, dar și literare propriu-zise [5].

În monografia *Neologismul în opera eminesciană* (2004) este pusă în evidență contribuția lui M. Eminescu la constituirea, dezvoltarea și perfecționarea limbii literare românești. Marele scriitor este considerat drept novator de prim rang nu numai în literatură, în creația poetică românească, ci și în materie de limbă română, prin atenția sa sporită față de mijloacele lingvistice de exprimare a ideilor și sentimentelor, prin modul de utilizare a cuvintelor și expresiilor autohtone, alături de cele cu caracter neologic, prin procedeele inovatoare de adoptare și adaptare la sistemul limbii noastre a noilor cuvinte și termeni [6].

Acad. Nicolae Corlăteanu s-a aflat totdeauna la catedra propășirii culturii și creșterii spirituale a neamului nostru, adevărul despre limba română și istoria sa milenară, întregul arsenal de opere științifice lăsându-le moștenire generațiilor următoare prin lumina cărții.

A fost desemnat cu titlurile de: Eminent al Învățămintului Public, Om Emerit în Știință, Laureat al Premiului de Stat al Moldovei, Doctor Honoris Causa

al Universității de Stat din Moldova. Printre distincțiile sale se numără: Ordinul Republicii, Medalia „Dimitrie Cantemir” a AȘM.

Savant cu renume, pedagog de vocație, patriarh al lingvisticii românești, Domn al graiului matern, patriot credincios al neamului, cărturar de talie enciclopedică, intelectual de aleasă cultură, om de rară punctualitate și acuratețe – sunt cuvinte de recunoștință și înaltă prețuire a profesorului academician Nicolae Corlăteanu, onorat și venerat de colegii, prietenii și discipolii săi din toate timpurile.

BIBLIOGRAFIE

1. Limba romană este patria mea. Studii. Comentarii. Documente. Chișinău, ed. II-a, 2008, p. 36-41.
2. Corlăteanu N. Româna literară în Republica Moldova: istorie și actualitate. În: Limba română, Chișinău, 1995, nr. 4, p. 5-6.
3. Corlăteanu N. Testament. Cred în izbânda limbii române. Chișinău, 2010, p. 36.
4. Corlăteanu N. Româna literară în Republica Moldova: istorie și actualitate. În: Limba română, Chișinău, 1995, nr. 4, p. 42, 44.
5. Corlăteanu N. Încadrarea lingvistică în realitățile europene. Chișinău, 2001.
6. Corlăteanu N. Neologismul în opera eminesciană. Creația poetică. Proza literară antumă. Eminescu-jurnalul. Chișinău, 2004.

Vasile Nașcu. *Floarea soarelui*, 2008, u/p, 150 × 210 cm